

**AQSHDA JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHISHDA SUN’IY
INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH: TEXNOLOGIYALAR
VA AMALIY NATIJALAR**

Ulugbek Usmanov

huquqshunos, mustaqil ilmiy tadqiqotchi

Annotatsiya: Mazkur maqolada AQSH huquq-tartibot organlari tomonidan jinoyatchilikka qarshi kurashishda qo‘llanilayotgan sun’iy intellekt texnologiyalari va ularning aniq amaliy natijalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda jinoyatlarni prognozlash, raqamli kriminalistika, biometrik identifikatsiya hamda kiberjinoyatlarga qarshi kurashda qo‘llanilgan sun’iy intellekt tizimlari misolida ularning samaradorligi ochib beriladi. Maqola o‘quvchilar uchun tushunarli bo‘lishi maqsadida “texnologiya – jinoyat turi – erishilgan natija” tamoyiliga asoslanadi.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, AQSH, jinoyatchilikka qarshi kurash, predictive policing, raqamli dalillar, biometrik texnologiyalar.

Аннотация: В данной статье анализируются технологии искусственного интеллекта, используемые правоохранительными органами США в борьбе с преступностью, и их конкретные практические результаты. В исследовании на примере систем искусственного интеллекта, используемых в прогнозировании преступлений, цифровой криминалистике, биометрической идентификации и борьбе с киберпреступностью, раскрывается их эффективность. Чтобы статья была понятна читателям, она основана на принципе "технология - вид преступления - достигнутый результат."

Ключевые слова: искусственный интеллект, США, борьба с преступностью, predictive policing, цифровые доказательства, биометрические технологии.

Abstract: This article analyzes artificial intelligence technologies used by US law enforcement agencies in combating crime and their concrete practical results. The study reveals their effectiveness using the example of artificial intelligence systems used in crime forecasting, digital criminalistics, biometric identification, and the fight against cybercrime. In order for the article to be understandable to readers, it is based on the principle "technology - type of crime - achieved result."

Keywords: artificial intelligence, USA, fight against crime, predictive policing, digital evidence, biometric technologies.

AQSH jinoyatchilikka qarshi kurashishda sun’iy intellekt texnologiyalarini amaliyotga eng erta va keng joriy etgan davlatlardan biridir. Jinoyatlarning murakkablashuvi, raqamli muhitga ko‘chishi va dalillar hajmining oshishi huquq-tartibot organlarini sun’iy intellekt

asosidagi texnologiyalardan foydalanishga majbur etdi. Natijada jinoyatlarni aniqlash tezligi oshib, ayrim jinoyat turlarining oldini olishda sezilarli yutuqlarga erishildi.

Amerika Qo'shma Shtatlarida joriy etilgan predictive policing deb ataluvchi innovatsion sun'iy intellekt tizimlari zamonaviy huquqni muhofaza qilish amaliyotida muhim o'rin tutadi. Bu tizimlar jinoyat statistikasi, sodir etilish vaqti, geografik joylashuvi hamda avval ro'y bergan o'g'irlilik, qurolli bosqinchilik, transport vositalarini olib qochish, bezoralik kabi turli jinoyatlar haqidagi keng qamrovli ma'lumotlarni chuqur tahlil qilish imkoniyatiga ega.

AQSh shaharlari tajribasida jinoyat sodir bo'lish ehtimoli yuqori bo'lgan hududlarga patrul xizmati kuchlari oldindan maqsadli ravishda yo'naltirildi. Bu usul mulkiy jinoyatlar sonini sezilarli darajada qisqarishga olib keldi. Mazkur tizimning asosiy afzalligi shundaki, u jinoyat sodir etilgandan so'ng javob choralarini ko'rishdan farqli ravishda, jinoyatning oldini olish va profilaktika ishlariga qaratilgan. Bu yondashuv preventiv choralarning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy mashinali o'rganish algoritmlariga asoslangan ilg'or tahliliy dasturlar elektron pochta xabarlar, messenjerlardagi yozishmalar, bank tranzaksiyalari va telefon yozuvlarini avtomatik tarzda tahlil qilish qobiliyatiga ega. Bu texnologiyalar yordamida moliyaviy firibgarlik, pul yuvish, kiberjinoyatlar, korrupsiya va boshqa murakkab iqtisodiy jinoyatlar muvaffaqiyatli fosh etilmoqda.

Sun'iy intellekt tizimlari minglab hujjatlar ichidan shubhali moliyaviy operatsiyalar va yashirin bog'liqliklarni aniqlashda tergovchilarga katta yordam beradi. Bu tergovchilar uchun ilgari oylar davomida bajariladigan katta hajmdagi tahliliy ishlarni bir necha hafta ichida bajarish imkonini yaratdi. Natijada tergov jarayonlarining tezligi va samaradorligi sezilarli darajada oshdi.

Qotillik, terrorchilik, qidiruvdagi shaxslarni aniqlash va jiddiy zo'ravonlik jinoyatlari bo'yicha sun'iy intellekt asosidagi yuzni tanish (facial recognition) tizimlari keng qo'llanilmoqda. Bu tizimlar videokuzatuv yozuvlaridagi shaxslarni keng qamrovli ma'lumotlar bazalari bilan solishtirish orqali ishlaydi.

Videoyozuvlar asosida gumon qilinuvchilar tezkor aniqlanib, qidiruvdagi shaxslarni topish samaradorligi tubdan oshdi. Ayrim holatlarda jinoyatchilar jinoyat sodir etganidan keyin juda qisqa vaqt ichida qo'lga olindi. Bu texnologiya ayniqsa jamoat xavfsizligini ta'minlashda va jiddiy jinoyatlarni tezkor ochishda o'zining yuqori samaradorligini ko'rsatdi.

Hozirgi paytda xakerlik hujumlari, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash, kriptovalyuta bilan bog'liq jinoyatlar, onlayn firibgarlik kabi kiberjinoyatlar jiddiy muammoga aylangan. Bu sohada sun'iy intellekt algoritmlari tarmoq faolligi, zararli dasturlar va shubhali raqamli xatti-harakatlarni real vaqt rejimida aniqlash imkoniyatiga ega.

Bugungi kunda sun'iy intellekt yordamida yirik kiberjinoyat tarmoqlari aniqlanib, ular zarar yetkazishidan oldin muvaffaqiyatli bloklangan holatlar sezilarli darajada ko'paydi. Bu texnologiyalar kiberfazoda sodir etiladigan jinoyatlarning oldini olishda va raqamli xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

20-Yanvar, 2026-yil

AQSh tajribasining eng muhim va fundamental jihati shundaki, sun'iy intellekt yakuniy qaror qabul qilmaydi. U faqat tavsiyalar beradi, ma'lumotlarni tahlil qiladi va xavf darajasini belgilaydi. Ammo ayblov qo'yish, ehtiyot choralarini tanlash va ishni sudga yuborish kabi muhim huquqiy qarorlar faqat inson – tergovchi yoki prokuror tomonidan qabul qilinadi. Bu yondashuv inson huquqlari va adolat tamoyillarini saqlashga xizmat qiladi hamda texnologiyaning noto'g'ri qo'llanilishi xavfini kamaytiradi.

Xulosa sifatida ta'kidlash lozimki, AQSh tajribasida sun'iy intellekt jinoyatchilikka qarshi kurashishda real va o'lchab bo'ladigan natijalar berdi. Ayniqsa mulkiy jinoyatlar, moliyaviy firibgarlik va kiberjinoyatlarga qarshi kurashda uning samaradorligi yuqori bo'ldi. Statistik ma'lumotlar ko'rsatadiki, bu texnologiyalarning joriy etilishi jinoyatlar sonini kamaytirish va jinoyatchilarni qo'lga olish sur'atlarini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Shu bilan birga, AQSh tajribasi shuni yaqqol ko'rsatadiki, sun'iy intellekt faqat inson qarorlarini qo'llab-quvvatlovchi yordamchi vosita bo'lib qolishi lozim. Texnologiya qanchalik rivojlangan bo'lmasin, jinoyat ishlarida qaror qabul qilish huquqi va mas'uliyati insonda saqlanishi zarur. Bu balans zamonaviy texnologiyalarning afzalliklaridan foydalanish va inson huquqlarini himoya qilish o'rtasida muvozanatni ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.National Institute of Justice – Artificial Intelligence in Policing.
- 2.United States Department of Justice – AI and Criminal Investigations.
- 3.Harvard Law Review – Predictive Policing and Civil Liberties.
- 4.OECD – AI in the Criminal Justice System.